

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 1 april 1927 kl. 2 e. m.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om begränsning av gifta kvinnors användande i och innehav av statstjänst och allmänt uppdrag.

Uti en inom andra kammaren väckt motion, nr 256, hemställa herrar *Motionerna.* Öhman och Magnusson i Skövde att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vad mån åtgärder kunna vidtagas i syfte att begränsa gifta kvinnors innehav av statstjänst och allmänt uppdrag för bättre tillgodoseende av mäns och ogifta kvinnors möjligheter att erhålla arbetsutkomst, och att Kungl. Maj:t därefter utfärdar de bestämmelser eller för riksdagen framlägger de förslag, som av utredningen kunna föränledas, och i inom samma kammare väckt motion, nr 262, hemställer herr Lindberg med instämmande i motionens syfte av åtta andra kammarledamöter, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och i vad mån åtgärder kunna vidtagas i syfte att, utan ändring av gällande s. k. behörighetslag, begränsa gifta kvinnors i statstjänst tjänstgöring, för tillgodoseende av mäns och ogifta kvinnors anspråk på arbetsutkomst, och att Kungl. Maj:t därefter utfärdar de bestämmelser eller för riksdagen framlägger de förslag, som av utredningen kunna föränledas.

Ifrågavarande motioner har kammaren hänvisat till sitt femte tillfälliga utskott, som behandlat dem i ett sammanhang.

Beträffande motiveringarna för de olika yrkandena tillåter sig utskottet hänvisa till de båda motionerna i den mån de ej särskilt beröras här nedan.

I anledning av förevarande motioner vill utskottet till en början i korthet *Historik.* erinra om de steg, som de senaste åren tagits för genomförande av likställighet mellan man och kvinna i fråga om rätt att innehava statstjänst och allmänt uppdrag.

Efter förslag av Kungl. Maj:t antog 1920 års riksdag såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling ändrad lydelse av §§ 4, 28, 33 och 108 regeringsformen samt § 70 riksdagsordningen. Med dessa ändringsförslag, vilka år 1921 blevo definitivt antagna, avsågs att bereda väg för en lösning av den gamla och under senare år alltmer uppmärksammade frågan om

vidgad behörighet för kvinnor att innehava statstjänst. Genom detta beslut avlägsnades, i stort sett, från grundlagarna de bestämmelser, vilka förut utgjort hinder för kvinnors utnämmande och befordrande till statstjänster. Under det att Kungl. Maj:ts utnämningsrätt till de i § 28 regeringsformen avsedda tjänsterna — s. k. fullmaktstjänster — förut i det väsentliga var begränsad till män, inrymmer stadgandet numera ifråga om kvinnors anställning i dylika befattningar en hänvisning till bestämmelser, som kunna fastställas i annan form än grundlag, eller, såsom uttrycket lyder, till »grunder, som av Konungen och riksdagen godkänts». Allenast i fråga om prästerlig tjänst föreskrives, att kvinna ej må kunna därtill utnämnas, med mindre annorledes blivit bestämt i den ordning, 87 § 2 mom. regeringsformen stadgar.

Sedermera framlade Kungl. Maj:t vid 1922 års riksdag, proposition nr 241, förslag till lag innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag. Lagförslaget innehöll en allmän regel om kvinnas principiella likställighet med man i fråga om behörighet att innehava statstjänst; därtill hade fogats bestämmelser om de särskilda fall, i vilka densamma ej skulle gälla. Regeln skulle även tillämpas i fråga om kvinnas behörighet att innehava annat allmänt uppdrag. Förslaget innehöll icke någon föreskrift om gift kvinnas ställning i statstjänsten och avsåg följaktligen att genomföra full likställighet mellan gifta och ogifta kvinnor.

Det kungliga förslaget tillstyrktes av sammansatta stats- och första lagutskottet, utlåtande nr 7, dock med den avvikelsen, att lagen icke skulle träda i kraft, förrän de kvinnliga statstjänarnas avlönings- och pensionsfrågor blivit lösta. Propositionen blev emellertid av första kammaren avslagen.

Vid 1923 års riksdag framlade Kungl. Maj:t genom proposition nr 40 i huvudsak samma förslag. I fråga om lagens ikraftträdande hade emellertid upptagits det av utskottet vid föregående riksdag förordade förslaget. I huvudsaklig överensstämmelse med det kungliga förslaget vann frågan vid denna riksdag sin lösning. Den 22 juni samma år utfärdades därefter lag innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag, den s. k. behörighetslagen.

Beträffande de kvinnliga statstjänarnas avlönings- och pensionsförhållanden framlades förslag genom statsverkspropositionen till 1925 års riksdag och, sedan riksdagen fattat beslut såväl härom som angående behörighetslagens ikraftträdande, har genom lag den 12 juni 1925 stadgats, att behörighetslagen skulle träda i kraft den 1 juli samma år.

Jämsides med lagstiftningen angående kvinnornas tillträde till statstjänster har frågan om likställighet i berörda hänseende mellan gifta och ogifta kvinnor varit aktuell. De av chefen för justitiedepartementet jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande år 1919 tillkallade sakkunniga för utredning av frågan om beredande av utsträckt behörighet för kvinnor att vinna tillträde till civil statstjänst ägnade i sitt den 27 december 1920 avgivna betänkande

spörsmålet om gift kvinnas behörighet att innehava sådan tjänst en omsorgsfull utredning (betänkande II, sid. 74—108). De sakkunniga behandlade därvid även *frågan om särskilda undantagsbestämmelser för gifta kvinnliga befattningshavare*. Därvid framhöllo de sakkunniga bland annat följande.

Såsom en allmän anmärkning mot undantagsbestämmelser av ifrågavarande art hade redan tidigare gjorts gällande, att genom dem motverkades ett viktigt samhällsintresse, som det eljest ansetts vara för staten angeläget att i möjligaste mån söka befordra. Sålunda hade framhållits, att en direkt premiering från statens sida av det ogifta ståndet svårigen kunde försvaras särskilt i en tid, då äktenskapsfrekvensen och nativitetens avtagande vore ägnat att framkalla allvarliga och alltjämt ökade bekymmer. I samband härmed hade erinrats, att bestämmelser av detta slag kunde icke blott verka till avhållande från äktenskap utan även inbjuda till undvikande av moderskap inom äktenskapet. Härvid torde jämväl böra beaktas det kända förhållandet, att en kvinna, som vore hustru eller moder, sällan utan tvingande skäl sökte självständig förvärvsverksamhet. I flertalet fall, då detta skedde, utgjorde otvivelaktigt möjligheten för henne att bereda sig egen inkomst en av förutsättningarna för äktenskapets ingående eller hemmets upprätthållande; förhindrade man hennes inträde eller kvarstående i statstjänsten, dreve man henne därför som oftast att uppsöka en annan arbetsmarknad. För de olika bestämmelser, som i detta hänseende förekommit eller ännu gällde i vårt land, vore gemensamt, att med dem avsetts endast det i laga form ingångna äktenskapet, under det att föreskrifterna icke träffade dem, som utan att vara lagligt gifta levde under äktenskapliga förhållanden. På grund av det schematiska drag, som kännetecknade dem, medgäve de slutligen icke i önskvärd mån hänsyn till individuella förhållanden.

I såväl de kungl. propositionerna angående behörighetslagen som i riksdagsutskottens uttalanden har principen om gifta och ogifta kvinnors likställighet städse godtagits och denna har även godkänts i behörighetslagen.

Vid 1926 års riksdag hemställde herrar Lindberg och Öhman var för sig i motionerna nr:is 26 och 201 att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vad mån åtgärder kunde vidtagas i syfte att begränsa gifta kvinnors innehav av statstjänst och allmänt uppdrag, för bättre tillgodoseende av mäns och ogifta kvinnors möjligheter att erhålla arbetsutkomst, och att Kungl. Maj:t därefter måtte utfärda de bestämmelser, eller för riksdagen framlägga de förslag, som av utredningen kunde föranledas.

Dessa motioner hänvisades av andra kammaren till sitt femte tillfälliga utskott som i sin motivering anförde följande:

Utskottet kan till en början giva motionärerna rätt däruti, att under rådande tider av depression och arbetslöshet gifta kvinnors anställning i såväl stats- som annan allmän tjänst på många håll väckt betänkligheter. Särskilt ha uppmärksamrats sådana fall, då både man och hustru utan

tvingande ekonomiska skäl inneha sådana tjänster. Härtill kommer att innehavet av tjänsterna i en del fall medfört åtnjutande av dubbla naturaförmåner, vilket varit ägnat att hos skattedragare och andra ytterligare skapa ovilja mot själva systemet. Visserligen kan i enstaka fall denna ovilja tänkas vara framsprungen av avundsjuka mot bättre ställda, men i andra fall framträder densamma mot bakgrunden av den hårda kamp för anställning och befordringsmöjligheter, som nu förekommer för olika kategorier av personer, vilka, ofta under stora svårigheter och ekonomiska uppoffringar, utbildat sig för anställning i statens tjänst.

Givetvis ha dock dessa betänkligheter varit förutsedda vid genomförandet av här ovan antydd lagstiftning på området. Den omständigheten, att svårigheter under nu rådande förhållanden gjort sig särskilt gällande, synes utskottet icke vara av sådan art, att man därför bör uppgiva själva principen, som tagit sig uttryck i ett under flera år pågående målmedvetet arbete, vars resultat sedermera icke längre än något mer än ett halvår varit i gällande kraft. Det vore givetvis en utomordentlig åtgärd, om riksdagen redan nu, innan verklig erfarenhet vunnits om behörighetslagens praktiska verkningar, ifrågasatte åtgärder för dess åtminstone partiella upphävande.

Motionärerna synas icke hava avsett generellt förbud mot gifta kvinnors tjänsteanställning. Det torde vara ett faktum, att gifta kvinnors tjänsteanställning i avsevärt antal fall är beroende av verkligt ekonomiskt behov. Den i motionerna avsedda reformen skulle således medgiva anställning åt gifta kvinnor, som därav vore i behov, men därifrån utesluta andra. Härigenom skulle vid befordran tagas hänsyn till, förutom förtjänst och skicklighet, för gifta kvinnor jämväl till vederbörandes behov av den inkomst, som medföljer en tjänst. Detta skulle ställa vederbörande myndigheter inför nästan olösliga uppgifter vid bedömande av olika statstjänares rent personliga förhållanden. En sådan prövning skulle onekligen bliva synnerligen grannlaga, och även med iakttagande av den största noggrannhet kunde det icke undgås att systemet komme att medföra såväl en känsla av osäkerhet för de anställda som ock på många håll missnöje, alstrat av påstådda oförrätter.

Ett av de mest bärande skälen för utskottets ståndpunkt i saken är emellertid att hela denna fråga måste ses från en vidare social synpunkt än som framkommit i motionen. Frågan om gifta kvinnors anställning utom hemmet är aktuell icke blott i fråga om statstjänst utan även beträffande gifta kvinnors förvärvsarbete utom hemmet på det privata området. Beträffande skilda kategorier av gifta kvinnor från städerskan å kontoret, hjälphustrun i hemmet, mjölkerskan i ladugården m. fl., vilka endast delvis äro sysselsatta utom hemmet, till dem, som utom hemmet ha full daglig sysselsättning, såsom fabriksarbeterskan, kontoristen, affärsföreståndarinnan och lärarinnan i enskilda skolor, skulle det med lika fog som om statsanställda kunna göras gällande, att de stå hindrande i vägen för mäns eller ogifta

kvinnors möjlighet att erhålla arbetsutkomst. Därest staten som landets största arbetsgivare skulle inskrida mot gifta kvinnors anställning, kan det möjligen antagas, att detta skulle tagas till exempel i fråga om kommunal anställning samt på privata områden och därigenom medföra vidare konsekvenser än motionärerna tänkt sig.

Utskottet får slutligen framhålla, att utskottet icke kunnat finna utrett, att gifta kvinnors arbetsprestationer i stort sett skulle vara mindre tillfredsställande än andra befattningshavares. Skulle emellertid så befinnas vara fallet, bör det ankomma på vederbörande ledning att i sådant hänseende åstadkomma rättelse.

Med denna motivering hemställde utskottet att ifrågavarande motioner icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda. Detta blev även kammarens beslut.

Då utskottet ånyo fått frågan till behandling, delvis i en ny form, har *Utdredning.* utskottet ansett nödigt att hos de statens verk¹, som sysselsätta största antalet kvinnor, göra förfrågan dels i huru stor utsträckning gifta kvinnor förekomma i respektive verk och dels erhålla svar på följande frågor:

Har efter den s. k. behörighetslagens ikraftträdande någon större tillströmning av gifta kvinnor kunnat förmärkas vid platser tillsättande? och

torde stöd finnas för antagandet, att gifta kvinnors avgång ur tjänst bleve större om åt dem lämnades rätt att återinträda i tjänsten vid eventuellt änkestånd eller skilsmässa, givetvis före uppnådd pensionsålder?

På utskottets fråga om någon större tillströmning av gifta kvinnliga sökande förmärkts vid tjänsters tillsättande sedan behörighetslagen trädde i kraft lämnas nekande svar oftast under hänvisning till att inga eller ytterst få tjänster tillsatts under tiden.

Kontrollstyrelsen meddelar att någon ökning icke förmärkts men anser, att den omständigheten att gifta kvinnor under de senare åren anmält sig som sökande till anställning icke enbart torde få sättas i samband med behörighetslagens tillkomst utan snarare med rådande ekonomiska förhållanden.

Hos pensionsstyrelsen hava 2 kontorsbiträdesbefattningar och 4 förordnanden å skrivbiträdesbefattningar varit ledigförklarade. Till de förstnämnda inkommo ansökningar från 11 män, 42 ogifta och 2 gifta kvinnor och till skrivbiträdesförordnandena ingen ansökan från gift kvinna. Bland de personer, som söka icke ordinarie anställning vid detta ämbetsverk, förekommer nästan aldrig någon gift kvinna.

Riksförsäkringsanstalten, som hittills ej vunnit någon erfarenhet i denna fråga, anser dock att anstaltens gifta icke ordinarie kvinnliga befattningshavare i fullt lika stor utsträckning som de ogifta hädanefter komma att be-

¹ I motionen nr 256 talas visserligen om i allmän tjänst anställda gifta kvinnor. men då yrkandet endast avser dem, som innehava statstjänst och allmänt uppdrag, har utskottet saknat anledning att låta utredningen omfatta andra än statsanställda.

gagna sig av möjligheten att söka erhålla ordinarie tjänst. Då anstalten tidigare icke brukat förordna gifta kvinnor till ordinarie tjänst, kommer därför tillströmningen av gifta kvinnor till eventuellt lediga befattningar att förete en ökning.

Beträffande den senare frågan, om avgången ur tjänst av gifta kvinnor bleve större ifall åt dem lämnades återinträdesrätt vid eventuellt änkestånd eller skilsmässa, äro svaren mera varierande.

Generalpoststyrelsen svarar: ja, i viss utsträckning, *Patent- och registreringsverket*: Antagandet torde kunna göras, och *Skolöverstyrelsen* saknar hittills all erfarenhet för frågans besvarande.

Mera utförliga svar föreligga från följande ämbetsverk.

Järnvägsstyrelsen: »Såvitt styrelsen kunnat utröna råder bland de gifta kvinnliga tjänstemännen i allmänhet en uppfattning, som icke giver stöd för detta antagande.»

Kontrollstyrelsen: »Det synes antagligt, att ett tillförsäkrande av rätten att vid ett eventuellt änkestånd eller skilsmässa återfå en tidigare innehavd statsanställning bör leda till att gifta kvinnor i större utsträckning än för närvarande komma att lämna sina befattningar. Då någon säkerhet nu icke förefinnes för en kvinnlig befattningshavare, som i samband med ingånget äktenskap avgår från sin tjänst, att framdeles, då hon med hänsyn till sin försörjning skulle så önska, återfå tjänsten, är det förklarligt, att hon begagnar sig av möjligheten att jämväl efter ingånget äktenskap få kvarstå i sin befattning, även om detta icke direkt skulle påfordras av hennes förhandenvarande ekonomiska villkor. Några fall, som direkt giva stöd för denna uppfattning, har styrelsen dock icke att åberopa med avseende å sin egen personal.»

Pensionsstyrelsen: »En dylik rätt skulle enligt styrelsens mening sannolikt — åtminstone i de större städerna — icke vara av någon nämnvärd betydelse, så länge möjlighet finnes för makarna att genom uppehållande av två tjänster väsentligt höja sin levnadsstandard.»

Socialstyrelsen: »Någon faktisk omständighet, som lämnar stöd för ett dylikt antagande, har styrelsen sig icke bekant. Möjligt är emellertid, att införandet av en rätt att under angivna förhållanden återinträda i tjänsten skulle i viss mån öka benägenheten att i förtid lämna tjänsten i sådana fall, då vederbörande ändå tänkt avgå. Styrelsen anser sig i detta sammanhang böra framhålla, att det synes ovisst vad som menas med »rätt att återinträda». Uppenbart är, att befattningen icke kan hållas vakant för den avgångnas räkning samt att den, som utnämnts i den avgångnas ställe, icke kan tvingas lämna plats för en återinträdande änka eller fränskild hustru. Återinträdesrätten skulle sålunda praktiskt taget inskränkas till att avse en företrädesrätt att inom samma verk erhålla en liknande befattning som den vid avgången innehavda. Det skulle emellertid kunna dröja flera år efter inträffad upplösning av äktenskapet, innan någon sådan befattning bleve ledig, och

värdet av den åsyftade rättigheten bleve därigenom avsevärt förminskat. En omständighet, som även synes böra tagas i beaktande, är, att en kvinna, efter att under ett långt äktenskap hava haft intressen och göromål vitt skilda från de till tjänsten hörande, vid återgång till tjänsten, i synnerhet om hon ej längre är så ung, icke kan anses tillnärmelsevis besitta samma tjänsteduglighet som vid den tidpunkt, då hon på grund av sitt äktenskap avgick.»

Telegrafstyrelsen: »Ja. I ett antal fall har konstaterats en önskan hos vederbörande gifta kvinnliga befattningshavare att, med bibehållen rätt till återinträde i tjänst i händelse av ekonomiskt nödläge, erhålla befrielse under längre eller kortare tid från arbetet.»

Vattenfallsstyrelsen: »Ja, troligtvis, men torde det säkerligen uppstå svårigheter för att bereda vederbörande sysselsättning vid återinträde i tjänst.»

Riksförsäkringsanstalten: »Frågan torde kunna besvaras jakande, under förutsättning att vid eventuellt återinträde i tjänsten lönen bleve densamma som vid avgången och bortovaron endast medförde, att tjänsteårsberäkningen avbrötes för den tid, vederbörande varit frånvarande, samt dessutom tillfredsställande bestämmelser utfärdades rörande pensionsrätten efter återinträdet. Det torde emellertid medföra avsevärd olägenhet, att i sådant fall vederbörandes befattning under oberäknelig tid måste uppehållas på förordnande.»

Utom dessa yttranden har från järnvägsstyrelsen bifogats ett utdrag ur viss sjukstatistik åren 1924—1926 utvisande gifta kvinnliga befattningshavares större sjukledighet. Frågan härom sammanhänger dock icke med motionerna.

I huru stor utsträckning kvinnor äro anställda vid ifrågakvarande verk samt huru många av dem, som äro gifta med statstjänare eller andra framgår av följande tabell.

H o s	Antal kvinnor anställda vid ämbetsverket	Därav gifta	
		med stats- tjänstemän	med andra
Kungl. generalpoststyrelsen	691	82	43
» järnvägsstyrelsen	347	43	35
» kontrollstyrelsen	20	1	3
» patent- och registreringsverket	38	—	2
» pensionsstyrelsen	214	1	24
» skolöverstyrelsen	21	1	2
» socialstyrelsen	54	2	5
» telegrafstyrelsen	2,767 ¹	136	372
» vattenfallsstyrelsen	33 ¹	1	3 ²
Riksförsäkringsanstalten	203	9	18
Summa	4,388	276	507
I % av anställda	—	6,29	11,55

¹ Endast ordinarie befattningshavare.

² Därav 2 tjänstlediga utan lön.

Utskottet. Föreliggande utredning synes utvisa

att någon större tillströmning av gifta kvinnliga sökande till statstjänster ej förmärkts sedan behörighetslagen trädde i kraft;

att vissa svårigheter kunna befaras vid eventuellt beredande av plats åt änka eller franskild kvinna, som tidigare vid giftermål avgått ur tjänst;

samt att antalet gifta kvinnor — särskilt sådana som äro gifta med stats-tjänstemän — icke är så stort som i allmänhet antages.

Motionen nr 262 skiljer sig från nr 256 därigenom att i den förra åsyftade åtgärder skulle vidtagas *utan ändring i gällande behörighetslag*. Utskottet kan icke fatta huru sådant är möjligt, då ju denna lag — som ännu ej varit i kraft under två år — tillförsäkrar den gifta kvinnan samma rätt som varje man och ogift kvinna.

Då den i år av utskottet föranstaltade ytterligare utredningen i frågan har bekräftat riktigheten av utskottets år 1926 intagna ståndpunkt och då inga nya förhållanden inträtt eller synpunkter förebragts, som kunnat komma utskottet att ändra sin i fjol uttalade uppfattning, får utskottet hemställa,

att såväl herrar Öhmans och Magnussons i Skövde motion nr 256 som herr Lindbergs m. fl. motion nr 262 icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 29 mars 1927.

På utskottets vägnar:

ERIK LAURÉN.

Närvarande: herrar Laurén, Blomquist, Västberg, Rudén, Olsson i Hov, Eriksson i Västbro*, Ahl, Svedman, Smedh och Lundgren.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

har anmälts av herrar Ahl och Lundgren, vilka anfört följande:

Till andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande vid 1926 års riksdag över motionerna nr 26 av herr Lindberg och nr 201 av herr Öhman, vari utskottet avstyrkte motionerna, var av undertecknad Ahl fogad en reservation, vari bl. a. anfördes:

»Utskottet hyser den uppfattningen, att någon ändring av den så sent som år 1925 i kraft trädde lagen om lika behörighet för kvinnor som för män att innehava statstjänst och allmänt uppdrag icke bör ifrågakomma. Något förhud för gift kvinna att innehava dylik tjänst synes icke heller vara av

motionärerna ovillkorligt ifrågasatt. Den av herr Lindberg väckta motionen synes främst syfta till åstadkommande av åtgärder, som utan att förutsätta statsmakternas anslutning till någon ny princip, bättre än för närvarande tillgodose mäns och ogifta kvinnors anspråk på arbetsutkomst. Enligt utskottets mening måste en dylik strävan i en tid av svår arbetslöshet vara förtjänt av allvarligt beaktande och statsmakterna böra därför icke undandraga sig att göra spörsmålet till föremål för en undersökning, så mycket mindre som en stark folkopinion torde stödja den tanke, som ligger innesluten i de väckta motionerna. Närmast synes en utredning böra taga sikte på frågan, om icke en frivillig avgång för längre tidsperiod eller tills vidare ur statstjänst av gifta kvinnor kan underlättas. Med nu gällande bestämmelser har en gift kvinna, om hon önskar ägna sig åt hemmets arbetsuppgifter, endast att definitivt och för alltid lämna sin statstjänst. På grund härav torde det förekomma, att gifta kvinnor upprätthålla en statstjänst utslutande med tanke på att förhållanden i en framtid kunna uppstå, som nödvändiggöra att de ägna sig åt förvärvsarbete. En bestämmelse, som möjliggör ett avstående från tjänsten med rätt till återinträde i samma eller annan tjänst efter behovsprövning, skulle med hänsyn till anförda synpunkt vara motiverad.»

I den av herr Lindberg vid årets riksdag framförda motionen betonas uttryckligen, såväl i motivering som yrkande, att en ändring av behörighetslagen icke ifrågasättes. Av motiveringen till herrar Öhmans och Magnussons i Skövde motion synes framgå, att jämväl dessa motionärer åsyfta åtgärder liggande inom ramen för behörighetslagen.

Dylika åtgärder kunna förvisso i sig innefatta även ett tvångsförfarande, utan att behörighetslagen trädes för nära. Här må erinras om att 1925 års riksdag ansåg sig oförhindrad av behörighetslagen att antaga ett avlösningsreglemente, vars 4 § innehåller en bestämmelse, att kvinna, som har vårdnad om barn under 15 år, kan åläggas att taga ledighet från statstjänsten, om så kräves med hänsyn till tjänstens behöriga upprätthållande.

Om gällande bestämmelser alltså möjliggöra i vissa fall tvångsåtgärder mot kvinna i statstjänst, lägga de däremot hinder i vägen för kvinna, *som själv så önskar*, att erhålla partiell ledighet från tjänsten. Av från hörda myndigheter inkomna utlåtanden framgår, att en frivillig avgång ur statstjänst av gifta kvinnor skulle ske, om ett återinträde efter behovsprövning möjliggöres. Telegrafstyrelsen meddelar, att i ett antal fall gifta kvinnor uttryckt önskan om villkorlig avgång.

Vi äro icke blinda för att vissa svårigheter kunna vara förenade med att bereda återanställning för de gifta kvinnor, som lämna statstjänsten. Att dessa svårigheter kunna övervinnas hålla vi dock för troligt, liksom att pensionsförhållandena för ifrågavarande kvinnor kunna tillfredsställande regleras, och anse i varje fall att innan ett bestämt omdöme härutinnan är möjligt måste frågan närmare utredas.

Då vi icke kunnat ansluta oss till utskottsmajoritetens uppfattning, är det främst därför, att vi hysa samma mening som de s. k. behörighetssakkunniga, regering och riksdag givit uttryck för, nämligen att den gifta kvinnans statsanställning i många fall *icke är önskvärd och icke bör främjas*. Dessa vid behörighetslagstiftningen knutna moraliska förbehåll böra icke göras verkningslösa genom att statsmakterna vägra att i tjänstereglementet för statens befattningshavare, liksom i de författningar och lagar, som reglera de i allmän tjänst i övrigt anställdas tjänstgöringsförhållanden, införa bestämmelser, vilka, utan att träda enskilds rätt eller det allmännas intressen för nära, främja avgången ur dylik tjänst av gifta kvinnor. Det bör bemärkas, att en krävande tjänst för en kvinna med makas och moders plikter kan bli en fysiskt och psykiskt nedbrytande börda, som hon tvingas att bära måhända uteslutande av farhåga för att på henne i en oviss framtid kan komma att åvila hela ansvaret för familjens försörjning.

Så mycket hellre böra åtgärder, som befrämja en frivillig avgång av gifta kvinnor i stats- och allmän tjänst, kunna vidtagas, som till de redan anförda synpunkterna kan läggas det av motionärerna framförda önskemålet, att de arbetslösas intressen tillgodoses. Även om det med åtskilligt fog kan invändas, att denna frågas lösning efter den av oss förordade s. k. frivilliga linjen kommer att röna jämförelsevis ringa inflytande för arbetslöshetens lindrande, så lär den dock bli av tillräcklig betydelse för att motivera dess tillgripande.

Med denna vår syn på det föreliggande problemet anse vi oss böra tillstyrka den av motionärerna föreslagna utredningen och hemställa alltså,

att andra kammaren för sin del måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vad mån åtgärder kunna vidtagas i syfte att begränsa gifta kvinnors i statstjänst tjänstgöringsskyldighet, bl. a. för tillgodo-seende av mäns och ogifta kvinnors anspråk på arbetsutkomst, och att Kungl. Maj:t därefter utfärdar de bestämmelser eller för riksdagen framlägger de förslag, som av utredningen kunna föranledas.